

ADDRESSES : NASLOVI

PHAINOMENA

Revija za fenomenologijo in hermenevtiko

Journal of Phenomenology and Hermeneutics

28 | 108-109 | June 2019

ADDRESSES : NASLOVI

Institute Nova Revija for the Humanities

*

Phenomenological Society of Ljubljana

Ljubljana 2019

PHAINOMENA

Revija za fenomenologijo in hermenevtiko

Journal of Phenomenology and Hermeneutics

Glavna urednica: | **Editor-in-Chief:**

Andrina Tonkli Komel

Uredniški odbor: | **Editorial Board:**Jan Bednarich, Andrej Božič, Tine Hribar, Valentin Kalan,
Branko Klun, Dean Komel, Ivan Urbančič+, Franci Zore.**Tajnik uredništva:** | **Secretary:**

Andrej Božič

Mednarodni znanstveni svet: | **International Advisory Board:**

Pedro M. S. Alves (University of Lisbon, Portugal), *Babette Babich* (Fordham University, USA), *Damir Barbarić* (University of Zagreb, Croatia), *Renaud Barbaras* (University Paris 1 Panthéon-Sorbonne, France), *Miguel de Beistegui* (The University of Warwick, United Kingdom), *Azelarabe Lahkim Bennani* (Sidi Mohamed Ben Abdellah University, Morocco), *Rudolf Bernet* (KU Leuven, Belgium), *Petar Bojanić* (University of Belgrade, Serbia), *Philip Buckley* (McGill University, Canada), *Umesh C. Chattopadhyay* (University of Allahabad, India), *Gabriel Cercel* (University of Bucharest, Romania), *Cristian Ciocan* (University of Bucharest, Romania), *Ion Copoeru* (Babeş-Bolyai University, Romania), *Jean François Courtine* (Paris-Sorbonne University, France), *Renato Cristin* (University of Trieste, Italy), *Massimo De Carolis* (University of Salerno, Italy), *Alfred Denker* (College of Philosophy and Theology Vallendar, Germany), *Mădălina Diaconu* (University of Vienna, Austria), *Donatella Di Cesare* (Sapienza University of Rome, Italy), *Lester Embree +*, *Adriano Fabris* (University of Pisa, Italy), *Cheung Chan Fai* (Chinese University of Hong Kong, Hong Kong), *Günter Figal* (University of Freiburg, Germany), *Dimitri Ginev* (Sofia University "St. Kliment Ohridski," Bulgaria), *Andrzej Gniazdowski* (Polish Academy of Sciences, Poland), *Jean Grondin* (University of Montreal, Canada), *Klaus Held* (University of Wuppertal, Germany), *Friedrich-Wilhelm von Herrmann* (University of Freiburg, Germany), *Heinrich Hüni +*, *Ilya Inishev* (National Research University Higher School of Economics, Russia), *Tomas Kačerauskas* (Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania), *Richard Kearney* (Boston College, USA), *Guy van Kerckhoven* (KU Leuven, Belgium), *Pavel Kouba* (Charles University in Prague, Czech Republic), *İoanna Kuçuradı* (Maltepe University, Turkey), *Susanna Lindberg* (University of Helsinki, Finland), *Thomas Luckmann +*, *Jeff Malpas* (University of Tasmania, Australia), *Michael Marder* (University of the Basque Country, Spain), *Viktor Molchanov* (Russian State University for the Humanities, Russia), *Liangkang Ni* (Sun Yat-Sen University, China), *Cathrin Nielsen* (Frankfurt a. M., Germany), *Karel Novotný* (Charles University in Prague, Czech Republic), *Tadashi Ogawa* (Kyoto University, Japan), *Žarko Paić* (University of Zagreb, Croatia), *Željko Pavić* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Croatia), *Dragan Prole* (University of Novi Sad, Serbia), *Antonio Zirión Quijano* (National Autonomous University of Mexico, Mexico), *Ramsey Eric Ramsey* (Arizona State University, USA), *Rosemary Rizo-Patrón Boylan de Lerner* (Pontifical Catholic University of Peru, Peru), *Alfredo Rocha de la Torre* (Pedagogical and Technological University of Colombia, Colombia), *Hans Ruin* (Södertörn University, Sweden), *Javier San Martín* (National Distance Education University, Spain), *Gunter Scholtz* (Ruhr-University Bochum, Germany), *Hans Rainer Sepp* (Charles University in Prague, Czech Republic), *Tatiana Shchytsova* (European Humanities University, Lithuania), *Önay Sözer* (Boğaziçi University, Turkey), *Silvia Stoller* (University of Vienna, Austria), *Tōru Tani* (Ritsumeikan University, Japan), *Rainer Thurnher* (University of Innsbruck, Austria), *Peter Trawny* (University of Wuppertal, Germany), *Lubica Učnik* (Murdoch University, Australia), *Helmuth Vetter* (University of Vienna, Austria), *Ugo Vlaisavljević* (University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina), *Bernhard Waldenfels* (Ruhr-University Bochum, Germany), *Andrzej Wierciński* (University of Warsaw, Poland), *Ichirō Yamaguchi* (Toyo University, Japan), *Chung-Chi Yu* (National Sun Yat-sen University, Taiwan), *Holger Zaborowski* (College of Philosophy and Theology Vallendar, Germany), *Dan Zahavi* (University of Copenhagen, Denmark), *Wei Zhang* (Sun Yat-sen University, China).

Lektoriranje: | **Proof Reading:**

Eva Horvat

Oblikovna zasnova: | **Design Outline:**

Gašper Demšar

Prelom: | **Layout:**

Žiga Stopar

Task: | **Printed by:**

Primitus, d. o. o.

Uredništvo in založništvo: | Editorial Offices and Publishers' Addresses:

Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko
Institute Nova Revija for the Humanities

Fenomenološko društvo v Ljubljani
Phenomenological Society of Ljubljana

Filozofska fakulteta | Oddelek za filozofijo (kab. 432b)

Gospodinjska ulica 8
1000 Ljubljana
Slovenija

Aškerčeva 2
1000 Ljubljana
Slovenija

Tel.: (386 1) 24 44 560

Tel.: (386 1) 2411106

Email:
institut@nova-revija.si
andrej.bozic@institut-nr.si

Email:
dean.komel@ff.uni-lj.si

Revija *Phainomena* objavlja članke s področja fenomenologije, hermenevtike, zgodovine filozofije, filozofije kulture, filozofije umetnosti in teorije znanosti. Recenzentske izvode knjig pošiljajte na naslov uredništva. Revija izhaja štirikrat letno. Za informacije glede naročil in avtorskih pravic skrbi *Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko*.

*

The journal *Phainomena* covers the fields of phenomenology, hermeneutics, history of philosophy, philosophy of culture, philosophy of art, and phenomenological theory of science. Books for review should be addressed to the Editorial Office. It is published quarterly. For information regarding subscriptions and copyrights please contact the *Institute Nova Revija for the Humanities*.

Finančna podpora: | Financially Supported by:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije | Slovenian Research Agency

Članki v reviji so objavljeni v okviru: | Papers in the journal are published within the framework of:

- Raziskovalni program P6-0341 | Research program P6-0341;
- Raziskovalni projekt J7-8283 | Research project J7-8283;
- Infrastrukturni program I0-0036 | Infrastructure program I0-0036.

Revija *Phainomena* je vključena v naslednje podatkovne baze: | The journal *Phainomena* is indexed in:

The Philosopher's Index; Scopus; Sociological Abstracts; Social Services Abstracts; Worldwide Political Science Abstracts; Linguistics and Language Behavior Abstracts; Internationale Bibliographie der geistes- und sozialwissenschaftlichen Zeitschriftenliteratur; Internationale Bibliographie der Rezensionen geistes- und sozialwissenschaftlicher Literatur; Social Science Information Gateway; Humanities International Index; Ulrich's Periodicals Directory; EBSCO; ProQuest; Digitalna knjižnica Slovenije; Revije.si (JAK).

Enojna številka: | Single Issue: 10 €

Dvojna številka: | Double Issue: 16 €

Spletna stran: | Website:
phainomena.com

ADDRESSES : NASLOVI

TABLE OF CONTENTS | KAZALO

Wei Zhang Eine philosophische Überprüfung des Begriffs der „Person“ <i>Filozofski premislek pojma »oseba«</i>	5
Marco Russo Die Gesichter der Welt. Darstellung einer anthropologischen Kritik der Sinne <i>Obrazi sveta. Predstavitev antropološke kritike čutov</i>	35
Alfredo Rocha de la Torre Stimmung und Verstehen. Implikationen einer wesentlichen Beziehung <i>Razpoloženje in razumevanje. Implikacije bistvenega odnosa</i>	57
Marko Markič Končnost kot temelj samolastne biti-v-svetu <i>Finitude as Foundation of the Authentic Being-In-The-World</i>	83
Veronica Neri Homo consumens, ludus, and the Need for a New Relationship of Trust. Potential Ethical Issues Raised by the Advergaming Phenomenon <i>Homo consumens, ludus in potreba po novem razmerju zaupanja. Morebitni etični problemi fenomena oglasnih iger</i>	109
Jožef Muhovič Rethinking Painting Style from the Phenomeno-Logical Perspective. Fine Art and Axiomatic Method <i>Ponovni premislek o slikarskem stilu s fenomenološke perspektive. Likovna umetnost in aksiomska metoda</i>	127
Jurij Selan Likovni artefakt kot objekt fascinacije. K razumevanju semiotične narave likovnih del <i>Artwork as an Object of Fascination. Towards an Understanding of the Semiotic Nature of Artworks</i>	157
Tonči Valentić – Žarko Paić The Dark Core of Mimesis. Art, Body, and Image in the Thought of Jean-Luc Nancy <i>Temno jedro mimesis. Umetnost, telo in podoba v misli Jeana-Luca Nancyja</i>	187

Brane Senegačnik	
Illusion or Fusion? Poetry and Reality in Plato, Proclus, and Erich Neumann	223
<i>Iluzija ali zlitje? Pesništvo in resničnost pri Platonu, Proclu in Erichu Neumannu</i>	
Dragan Prole	
Querelle des classiques et des avant-gardes	241
<i>Spor med klasiki in avantgardisti</i>	
Petra Kleindienst	
Zgodovinski temelji sodobne paradigme človekovega dostojanstva	259
<i>Historical Foundations of the Contemporary Paradigm of Human Dignity</i>	
Uroš Milić	
A Critical Exposition of the Ethnocentric Worldview. In Dialogue with Karl Jaspers, Hannah Arendt, and Zygmunt Bauman on the Matters of Xenophobia and Social Ostracism	283
<i>Kritična obravnava etnocentričnega svetovnega nazora. V razgovoru s Karlom Jaspersom, Hannah Arendt in Zygmuntom Baumanom o zadevah ksenofobije in družbenega ostrakizma</i>	
Luka Đekić	
Razumevanje razmerja med politiko in gospodarstvom skozi redefinirano Rawlsovo politično pravičnost	309
<i>The Relationship between Politics and Economy through Redefined Rawls's Political Justice</i>	
Matija Jan	
Drugi teoreticizem Louisa Althusserja	329
<i>The Second Theoreticism of Louis Althusser</i>	
REVIEWS RECENZIJE	
Adriano Fabris: Ethics of Information and Communication Technologies (Veronica Neri)	355
Žarko Paić: Tehnosfera I – Tehnosfera II (Dario Vuger)	359
Igor Mikecin: Parmenid (Tomislav Škrbić)	375

TRANSLATIONS | PREVODI

On Language and Listening | O govoric in poslušanju

Wilhelm von Humboldt

O dvojini

391

On the Dual

Hans-Georg Gadamer

Mnogoterost jezikov in razumevanje sveta

415

The Diversity of Languages and the Understanding of the World

Hans-Georg Gadamer

Glas in govorica

429

Voice and Language

Damir Barbarić

O poslušanju in mislenju

445

On Listening and Thinking

ON THE MARGIN | OB ROBU

Dean Komel

Med pojasnili in jasnitvijo

473

Between Explanations and Clarifying

NOTIFICATION | OBVESTILO

Karl-Otto Apel International Prize for Philosophy: **Adriano Fabris**

491

*Mednarodna nagrada Karla-Otta Apla za filozofijo: **Adriano Fabris***

Manuscript Submission Guidelines

493

Navodila za pripravo rokopisa

497

RAZUMEVANJE RAZMERJA MED POLITIKO IN GOSPODARSTVOM SKOZI REDEFINIRANO RAWLSONO POLITIČNO PRAVIČNOST

Luka ĐEKIĆ

Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 5,
1000 Ljubljana, Slovenija

luka.djekic@gmail.com

Povzetek

Ekonomske neenakosti (v dohodku in premoženju) med posamezniki doma in po svetu naraščajo, kar je zaskrbljujoče. Obenem smo priča velikemu nezadovoljstvu nad delovanjem politike. V prispevku zato iz političnofilozofske in hermenevtične perspektive na novo preiščam njeno bistvo in njeno razmerje do gospodarstva. V prvem delu ponovno redefiniram koncept politike in njen primarni ideal. V drugem delu kritično analiziram neoklasično ekonomsko miselnost o ločitvi politike in gospodarstva. Na podlagi štirih faz

politične ekonomije in reformulirane Rawlsove politične pravičnosti utemeljujem, da je pravičnost primarno v domeni politike in gospodarstva oziroma da je gospodarstvo tisto, ki se mora politiki, ki je v službi pravičnosti, do določene mere podrediti. V zaključnem delu nato podam še premislek glede pomembnosti (ekonomske) politike za sodobni čas in razmislek o alternativni političnoekonomski ureditvi.

Ključni pojmi: ekonomske neenakosti, politika, gospodarstvo, pravičnost, političnoekonomska ureditev.

The Relationship between Politics and Economy through Redefined Rawls's Political Justice

Abstract

310 The current situation of the world's economic inequalities (in income and wealth) between individuals at home and abroad is concerning. We are facing a high dissatisfaction with politics today. From the political philosophical and hermeneutical perspective, I attempt to rethink its essence and its relation to economy. In the first part, I redefine the concept of politics and its primary ideal. In the second part, I critically analyze the neoclassical economic thinking about the separation of politics and economy. Based on four phases of political economy and reformulated Rawls' political justice, I argue that justice is primarily in the domain of politics and economy, or that economy is the one that must be subordinated to the political in the service of justice. In conclusion, I also offer a reflection on the importance of (economic) politics for the modern times, and on alternative political economic arrangements.

Key words: economic inequalities, politics, economics, justice, political economic arrangement.

Uvod

Trenutno stanje glede ekonomskih neenakosti v dohodku in premoženju med posamezniki po svetu kliče po iskanju alternativnih politik in političnih rešitev. Kot pravi Bauman (2011, 9), je eksplozivna zmes naraščajočih neenakosti in človeškega trpljenja eden največjih problemov 21. stoletja, s katerim se bo moralo človeštvo soočiti in ga razrešiti. Razlike v dohodku in premoženju so ekscesne in predstavljajo temeljni vir nepravilnosti v sodobni družbi (Atkinson 2015, 12–15). Slednje potrjujejo tudi podatki. Ob prehodu v novo tisočletje je najbogatejših pet odstotkov ljudi posedovalo eno tretjino svetovnega dohodka (Milanović 2005), po zadnji študiji razvojnega programa Združenih narodov pa je leta 2010 odstotek najbogatejših Zemljanov posedoval 46 odstotkov vsega bogastva (*Human Development Report 2016*, 31). Ekonomske neenakosti v dohodku in premoženju so največje doslej in naraščajo v številnih regijah po svetu, predvsem v državah bogatega zahodnega sveta (Združene države Amerike, Velika Britanija, zahodna Evropa), postkomunističnega sveta in na Kitajskem (Harvey 2005, 16–19; Therborn 2017, 74). Prepad med najrevnejšo in najbogatejšo populacijo še nikoli ni bil tako velik, kot je danes (Hessel 2011, 25). Na področju dohodkov takšne neenakosti nismo bili deležni vse od leta 1929 (Krugman 2012, 71). Takšne neenakosti med ljudmi sprožajo razslojevanje, odtujenost, izključenost in tudi nezadovoljstvo nad politiko.

311

V sodobnem času politika kot nekaj nujnega, neizbežnega in človeku potrebnega izgublja na veljavi. V večini primerov je pri ljudeh razumljena kot prizorišče nepotizma, nemoralnosti, neučinkovitosti, hipokrizije, korupcije in boja za oblast, kjer cilj opravičuje vsa sredstva. Kot pravi Gamble, v sodobni družbi prevladuje splošni pesimizem glede tega, da bi ljudje sploh še lahko kaj nadzirali in usmerjali, še zlasti s pomočjo politike. Razočaranje je izredno veliko (Gamble 2000, 1). Ljudje svoje osebno pomanjkanje dojemajo kot nekaj naravnega in določenega z usodo (George 2014, 144–145), ki je ne morejo spremeniti. Vse to se do določene mere odraža v visoki ravni politične apatije, ki rezultira v nizki volilni udeležbi in nezainteresiranosti ljudi glede profesionalnega ukvarjanja s politiko.

Nezadovoljstvo in razočaranje nad delovanjem politike je mogoče zaslediti tudi na akademskem področju. Kot pravi Matteucci, je to razvidno v izbruhu

---

različnih člankov in knjig na téme izčrpanosti, izumiranja in entropije politike (Matteucci 1999, 463). Za politično teorijo, ki se ukvarja tudi z definiranjem politike, to sproža vrsto kompleksnih vprašanj. Prvič, kaj pomeni, če politika izgublja na moči in veljavi? Naj se ji odpovemo ali jo poskušamo razumeti drugače in jo posledično tudi spremeniti? Drugič, kaj je bistvena naloga politike in kakšno naj bo njeno razmerje do gospodarstva? In, tretjič, ali naj moč prepustimo politiki, ki normativno ureja tudi področje gospodarstva in mora delovati v splošno dobrobit po vnaprej znanih načelih pravičnosti, ali pa naj jo predamo »nevidni roki« svobodnega trga in zasebnolastninskim odnosom, temeljni imperativ katerih je težnja po vedno večjem dobičku, učinkovitosti in rasti?

312 Odgovore na takšna raziskovalna vprašanja skušam poiskati sistematično, s pomočjo sosledja posameznih komplementarnih vsebinskih delov. V prvem delu se lotevam premisleka glede samega bistva politike. Politiko opredelim v širšem ter ožjem smislu in definiram njeno temeljno nalogo (poslanstvo), ki bi jo lahko označili za ideal. V drugem delu se osredotočam na razmerje med politiko in gospodarstvom. Na podlagi štirih faz politične ekonomije in redefinirane Rawlsove politične pravičnosti zagovarjam, da je pravičnost primarno v domeni politike, ki zajema tudi delovanje gospodarstva – institucije in zakoni imajo namreč pomemben vpliv tako na razdelitev kot tudi na način produkcije, menjavo in potrošnjo ustvarjenega bogastva. V tretjem (sklepnem) delu podam subjektivni premislek glede pomembnosti in nalog (ekonomske) politike za sodobni čas in v razmislek predlagam alternativno politično ekonomsko ureditev.

Bistvo (ideal) politike in njene razsežnosti

Ko govorimo o politiki, se moramo zavedati, da obstaja veliko različnih definicij in pojmov (Dahl 1997; Rohe 1997; Della Porta 2003; Gamble 2006). Kot pravi Heywood (1999, 25), poznamo toliko razumevanj politike, kolikor različnih avtoritet in pogledov nanjo obstaja. Zakaj je temu tako, pojasnjuje Rohe (1997), ki pravi, da je razlogov za različno konceptualizacijo več vrst. To so lahko: nepoučenost ljudi, različni družbeni interesi, različna znanstvena področja, različnost doživljanja politike, različnost religioznih prepričanj, različne kulture, različne vrednote itn.

Kljub različnim definicijam in razumevanjem politike se je v politični znanosti izoblikoval konsenz, po katerem politiko v najširšem smislu definiramo kot sistem trajnih vzorcev (med)človeških odnosov, ki obsegajo moč, vladanje, hierarhijo, avtoriteto in oblast (Gramsci 1987; Dahl 1997). Gre torej za sposobnost predstavništva, institucij in drugih dejavnikov za ohranjanje ali spreminjanje naravnega in družbenega okolja (Held 1989, 260). To vključuje vprašanja, ki so vezana na porazdelitev moči v družbi, poteka boja za oblast, vpliva oblasti na ustvarjanje in razdeljevanje virov (Stoker in Marsh 2005, 8). Sen (2002, 31) pravi takole: »Politika je funkcija politične organizacije in je odvisna od vrste dejavnikov, všteti vrsto vlade, vire njene moči in sile, ki jih uveljavljajo druge organizacije in posamezniki.« Politika v širšem smislu tako predstavlja pojav, ki ga najdemo med vsemi formalnimi in neformalnimi institucijami, med vsemi skupinami in družbami. Prisotna je v vseh človekovih razmerjih in institucijah, vključno s tistimi, ki vzpostavljajo produkcijo in reprodukcijo družbe (Held 1989; Stoker in Marsh 2005). Politika je podobno kot spolnost, ki predstavlja človekovo dejavnost, ki je ne moremo opustiti, ampak jo moramo nadaljevati. Rawls denimo pravi, da je politična družba na določen način zaprta in nesvobodna družba, saj v njo ne vstopamo in je ne zapuščamo po lastni volji (Rawls 2011, 233). Težave sodobnega sveta tako ne bodo odpravljene z umikanjem v zasebno sfero in zanikanjem politike, ampak samo s takšnim njenim razvijanjem, ki nam bo omogočilo pravičnejše organiziranje skupnega življenja.

313

Politika bo namreč obstajala, dokler bo obstajal človek, zato »možnosti, da bi izbrali sistem brez politike, nimamo« (Held 1989, 253). Podobno meni tudi Kosik (Ćimić 1981, 18), ki politiko opiše kot usodo.¹ Pod omenjeno (široko) razumevanje politike lahko uvrstimo različne politike na področju zdravstva, kulture, energetike, financ, človekovih pravic, gospodarstva (zasebnih/javnih podjetij), sociale, združenj, verskih organizacij, družbenih skupin (Dahl 1997, 49), bank, sindikatov, šolstva, društvenih predstojnikov, vse tja do politike pametne žene, ki si prizadeva za usmerjanje svojega moža (Weber 1992, 21).

---

¹ Z njeno pomočjo si vsak človek do določene mere pojasnjuje smisel svoje eksistence. Politika nam namreč odgovarja na tri temeljna bivanjska vprašanja: kdo smo, kako naj bi živeli, hkrati pa tudi, kaj naj bi dobili (Gamble 2000, 5).

Pri tem je potrebno dodati, da so vse različne politike, ki smo jih našeli, vedno do določene mere odvisne oziroma vezane na ožje razumevanje politike.

Ko govorimo o ožjem razumevanju politike, mislimo na specifično sfero ali sklop formalnega delovanja državne oblasti in njenih institucij (Stoker in Marsh 2005, 8). Sem spada tudi politično delovanje izvoljenih ljudi (poslancev), ki so v večini primerov člani določene politične stranke.² Na podlagi svojih političnih programov morajo stranke stremeti k zagotavljanju pravičnosti, še posebej takrat, ko zasedejo pozicije moči znotraj struktur državne oblasti. Politike zato enostavno ne moremo dojemati kot medijskega praznorečja ali nemoralnega tehnicizma, ki poudarja formo in pozablja na vsebino (Maritain 2002), ampak predvsem kot specifičen koncentrat različnih razmerij moči med ljudmi, ki jih poganjajo vrednote.

314 Na podlagi vrednot, ki so temelj oziroma konstitutivni element vsake politike in predvsem pravičnosti, je političnim predstavnikom in strankam (pre)dana možnost in moč glede vodenja, delovanja, ohranjanja ali spreminjanja državne ureditve, ki vključuje tako sfero državne oblasti s pripadajočimi institucijami kot sfero civilne družbe in tudi sfero zasebnosti/intimnosti. To pomeni, da imajo predstavniki (ne)posredno moč in oblast vplivanja na ravnanje in delovanje ljudi, ki delujejo ali se gibljejo znotraj meja njihove države. Povedano nekoliko drugače: »Politika v ožjem smislu po eni strani omogoča posameznikom in skupinam, da počnejo nekaj, kar drugače ne bi mogli početi, po drugi pa posameznike in skupine omejuje, da ne počnejo tistega, kar bi drugače počeli.« (Marsh in Furlong 2005, 9)

Politična elita, ki ima politično moč, zgoraj navedeno počne oziroma bi morala početi na podlagi borbe za pravičen red (Alemann 2001, 283). Pravičnost ima namreč veliko vlogo pri utrditvi ali izgubi legitimnosti države. Predstavlja prvi pogoj za obstoj politične družbe. Zatorej se moramo, ne glede na to, ali smo zadovoljni ali nezadovoljni z obstoječim stanjem na različnih ravneh delovanja v politiki, zavedati, da je ravno pravičnost tisti razlog, zaradi katerega ljudje potrebujemo politiko ter državno oblast in pripadajoče institucije. Kot pravi Habermas (1989, 1049), mora državna oblast svojim državljanom nalogati in

---

² Slednje predstavljajo oziroma bi morale predstavljati »sredstvo za vzgajanje voditeljev in privzganjanje sposobnosti vodenja« (Gramsci 1987, 109).

od njih pričakovati spoštovanje zakonov in pravne ureditve, ne zaradi bojzani pred kaznijo, ampak zaradi razumnega in prostovoljnega priznavanja, da skrbi in zagotavlja pravičnost.

Sila nikoli ne ustvari pravice. Vsak od nas se je dolžan pokoriti le zakoniti in legitimni oblasti (Rousseau 1960, 65). Pri tem seveda ne gre spregledati, da je pravičnost brez politične moči nemočna, politična moč brez pravičnosti pa je tiranska. Politično moč in pravičnost je zato potrebno združiti (Pascal 2000, 367–369). Sila in moč, uporabljeni v zaščito pravičnosti, torej nista v nasprotju, ampak v soglasju s potrebami človeške narave (Pitamic 2009, 203). Podobno meni tudi Maritain (2002, 80), ki pravi: »Moč je resnično najmočnejša takrat, ko najvišje merilo ni moč, ampak pravičnost.«

Ko govorimo o pravičnosti v formalnem smislu, običajno mislimo na politično in pravno organiziranje družbenega življenja oziroma na sklop državnih institucij, ki se nanašajo na človeka znotraj družbe oziroma na številne državljane (Ricoeur 2011, 263). Vsaka pravičnost je vezana na človeka in je zgodovinska. Pravičnosti (v pravnem pomenu) ni brez zakonov, vendar je tudi ni brez kulture (v moralnem pomenu), še manj brez družbe in politike (Sponville 2002, 102). V temelju se nanaša na politiko, saj je »prva vrlina družbenih institucij tako, kot je resnica prva vrlina sistemov mišljenja.« (Rawls 1971, 3) Podobno meni tudi Sponville (2002, 96), ki pravi: »Pravičnost se dotika politike: predpostavljati svobodne in enake subjekte je načelo vsake prave demokracije in talilnica človekovih pravic.« Pri tem je potrebno dodati, da ima pravičnost dva vidika: vidik dobrega, ki se bolj dotika politike in je povezan z etiko,³ ter vidik zakonitega, ki je del prava in se povezuje s prisilnim državnim aparatom ter pravosodjem (Ricoeur 2011, 278).⁴

Človekove pravice zavzemajo ključno mesto v eni najbolj znanih in aktualnih teorij reformulirane Rawlsove politične pravičnosti. Glede na njegovo prvo

3 Tako kot pri opredelitvi politike tudi pri pravičnosti ni ene same prave teorije pravičnosti. Po Schmidu (2008, 65), poznamo moralne teorije pravičnosti, utilitaristične teorije pravičnosti in antiutilitaristične teorije pravičnosti, kamor uvrščamo liberalne egalitarce in komunitariste.

4 Z besedami Hayeka (2012, 358), ki sicer takšno stanje kritizira, lahko rečemo, da gre pri sodobnem pravu za vprašanje postopkovne ustreznosti oziroma zakonitosti sprejemanja zakonodaje, pri politiki pa za posedovanje neomejene moči glede izoblikovanja zakonov, ki urejajo vsa področja življenja.

načelo pravičnosti mora namreč vsak posameznik imeti nedotakljivo pravico do popolnoma adekvatnega sistema enakih temeljnih pravic in svoboščin, ki je združljiv z enakim sistemom pravic in svoboščin za vse. Govora je o posamičnih določbah iz *Splošne deklaracije človekovih pravic* (1948), *Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah* (1966) in *Mednarodnem paktu o državljskih in političnih pravicah* (1966). Reformulirana Rawlsova politična pravičnost je torej aktualna zato, ker s prvim načelom pravičnosti upošteva veljavnost že obstoječih človekovih pravic, človekove pravice zaščiti pred morebitnim kompenziranjem na račun gospodarske rasti in učinkovitosti (kar se v sodobnih družbah nemalokrat dogaja) ter dopusti možnosti njihove dopolnitve ali razširitve.

316 Prvo načelo se tako nanaša na pravično ustavno ureditev (Rawls 2011, 73), ki vpelje politični in pravni red. Na podlagi prvega načela, ki je na zakonodajni ravni prepuščen različnim interpretacijam in izpeljavam, Rawls izpelje še drugo načelo pravičnosti, ki se nanaša na upravičenost glede družbenih in ekonomskih neenakosti. Slednje so po Rawlsu legitimne v dveh primerih: prvič, ko so službe in položaji dostopni vsem ljudem pod pogoji poštene enakosti možnosti in, drugič, ko razlike najbolj koristijo tistim članom družbe, ki so v najslabšem položaju (t. i. načelo razlike).⁵ Drugo načelo pravičnosti, ki je do določene mere vsebovano tudi v prvem načelu (npr. enak dostop do zdravstvenih, izobraževalnih in socialnih storitev), je v sodobnem času aktualno zato, ker vse posameznike zaščiti pred nepravičnimi okoliščinami,⁶ z načelom razlike pa zaščiti tiste, ki so zaradi takšnih in drugačnih razlogov v slabšem položaju.⁷

Politološko gledano lahko rečemo, da gre pri konceptu reformulirane Rawlsove politične pravičnosti za idejo, kako z nizom političnih, ekonomskih in socialnih institucij zagotoviti pravično porazdelitev dobrin in stroškov v celotni družbi (Miller 2007). Vemo, da je bilo vprašanje razdelitve narodnega bogastva vedno tudi ključno vprašanje tako politične kot ekonomske misli.

⁵ Za več o tem glej Rawls 2011, 67.

⁶ Z nepravičnimi okoliščinami mislim na razred, spol, materialno in socialno okolje, razlike v posedovanju ekonomske in politične moči itn.

⁷ Sledim definiciji Rawlsa. Posamezniki v najslabšem položaju so tisti posamezniki, ki jim gre v nekem sistemu najslabše po dohodkovni in premoženjski plati.

Še posebej je premislek o razdelitvi skupno ustvarjenega bogastva potreben v sodobnem času.

Razmerje med politiko in gospodarstvom

Glede na velike ekonomske neenakosti, o katerih smo razpravljali v uvodnem delu, lahko s pomočjo reformulirane Rawlsove politične pravičnosti rečemo, da so temeljne naloge sodobne politike naslednje: a) določiti mora poštene pogoje družbenega sodelovanja, b) opredeliti mora temeljne pravice in dolžnosti, ki naj jih dodelijo poglavitne politične in družbene institucije, c) uravnnavati mora razdelitev koristi, ki izhajajo iz družbenega sodelovanja, in d) odmeriti mora bremena, ki so potrebna za ohranjanje stabilnega družbeno-političnega reda iz generacije v generacijo. Reformulirana Rawlsova politična pravičnost tako zajema ureditev vseh ekonomskih institucij vključno z lastništvom in strukturo gospodarstva. Različni gospodarski subjekti (podjetja, korporacije, združenja, zadruga itn.) so pri zasledovanju svojih ciljev, ki so si medsebojno lahko povsem različni, vedno vezani na določene omejitve, ki izvirajo iz pravičnih ozadnjih institucij (Rawls 2011, 26), kakršne konstituira, ohranja ali spreminja državna oblast v skladu s točno določenimi in vnaprej (pri)znanimi pravnimi postopki. Brez reda in discipline oziroma v politični anarhiji namreč ne (z)moremo doseči niti produktivnosti moderne družbe, ki bi ustvarjala visok dohodek, niti pravičnih pogojev za medosebne človeške odnose. Zaradi tega je do določene mere vedno potrebna učinkovita prisila tretje strani (uteleša jo državna oblast), ki jo najbolje dosežemo tako, da ustvarimo zbir pravil, zaradi katerih potem učinkujejo številne neformalne omejitve (North 1998, 41).

317

Razmerje med politiko in ekonomijo je zato potrebno razumeti v smislu gospodarske vpetosti v družbo, ki jo usmerja državna oblast s pomočjo državnih institucij, najrazličnejših intervencij in zakonov. Zato tako trg kot tudi gospodarstvo nista, niti ne moreta biti, popolnoma avtonomna in neodvisna od politike (Schmitt 1994; Polanyi 2008).⁸ Trg namreč ni matematična abstrakcija,

---

⁸ Neoklasična ekonomska teorija želi na podlagi samoregulacijskega trga institucionalno ločiti družbo na ekonomsko in politično sfero (Horvat 1984; Polanyi 2008). Zagovarja stališče, po katerem zakoni ekonomije niso zakoni prava, določeni

---

ki bi jo določali naravni, nespremenljivi mehanizmi in tehnološke sile, ampak je konstrukcija natančno opredeljenih pravil in kompromisov, ki jih izoblikuje politika oziroma, natančneje, državna oblast (Piketty 2015, 385). Da je res tako, dokazuje tudi gospodarska kriza, ki je doletela svet leta 2008. Velika večina vseh vlad po svetu je bila primorana reševati gospodarski in bančni sektor.

Poleg tega se je potrebno zavedati še nečesa. Tržne ekonomije ni brez socialne ekonomije, v kateri ljudje oblikujejo formalne in neformalne vezi, odnose in ustanove, s katerimi skrbijo drug za drugega (Rifkin 2007, 45; Polanyi 2008, 295). Sistem prostega trga mora biti zato vedno vpet v okvir pravnih in političnih regulativ, zakonodaje in pristojnih institucij, ki uravnavajo dolgoročne trende ekonomskih sil – slednje namreč ob pretirani deregulaciji in koncentraciji vodijo v politično in ekonomsko gospostvo manjšine nad večino (Rawls 2011, 69), pa tudi do ekonomskih kriz, kot je bila zadnja leta 2008.⁹ V skladu s Polanyijem govorimo o »konceptu vpetosti«, po katerem je gospodarstvo vedno do določene mere podrejeno družbenim odnosom in politiki (Block 2008, 26). Ko govorimo o preučevanju ekonomskih sistemov in gospodarstva, moramo dodati tudi to, da ju ne moremo preučevati zgolj pozitivistično, tako, da bi se osredotočali zgolj na statistične in deskriptivne modele, brez vzporednega raziskovanja norm znotraj družbenih odnosov in politike (Horvat 1984; Meehan et al. 2015). Braudel (2010, 50–51) pravi: »Vsako gosto družbo sestavlja več celot: gospodarstvo, politika, kultura, družbena hierarhija. Gospodarstvo lahko razumemo samo v povezavi z vsemi drugimi celotami, v katere prenika in ima obenem odprta vrata za sosede.« Takšno razumevanje povezanosti glede preučevanja politike in gospodarstva

---

preko politike, ampak »zakoni trga«, ki deluje na lastno pest in sam od sebe. Po neoklasičnem ekonomskem pogledu so produkcija, poraba, oblikovanje cen in trg avtonomne sfere, ki jih ne more dirigirati niti etika, niti estetika, niti religija, še najmanj pa politika (Schmitt, 1994). Za neoliberalizem kot politično in ekonomsko doktrino namreč »vsako oviranje, vsako ogrožanje individualne, načeloma neomejene svobode, zasebne lastnine in svobodne konkurence pomeni ‚nasilje‘ in je eo ipso zlo« (Schmitt 1994, 118–119).

⁹ Da je temu res tako, dokazuje Pikettyjeva (2015) poglobljena empirična analiza, po kateri vse od sedemdesetih let 20. stoletja, ko je zmagoslavno prevladal neoliberalni politični in ekonomski program, neenakosti v dohodku in premoženju v bogatih državah konstantno naraščajo in ponekod (ZDA) celo presegajo raven neenakosti iz drugega desetletja 20. stoletja.

---

nas vodi do politične ekonomije, ki predstavlja temeljni pristop za analizo proizvodnih odnosov, ekonomskih struktur in politično-ekonomskih ureditev (Meehan et al. 2015, 35).

V najsplošnejšem oziroma najširšem smislu se politična ekonomija ukvarja s preživetjem, torej s tem, kako naj se družbe organizirajo, da proizvedejo, kar potrebujejo za svojo lastno reprodukcijo. Poleg tega se politična ekonomija ukvarja tudi z nadzorom glede tega, kako naj družbe ohranjajo red, da bi dosegle politične, ekonomske, kulturne in ostale družbene cilje (Meehan et al. 2015). Bistvo politične ekonomije je tako v povezanosti ekonomske in politične teorije (Horvat 1984, 10), predmet preučevanja pa medsebojni odnos med gospodarstvom in politiko (Kosta 2001, 284). Meehan, Mosco in Wasko (2015, 35) pravijo, da se politična ekonomija ukvarja z razumevanjem družbene totalitete, v smislu razumevanja razmerja med političnimi institucijami, družbenimi odnosi, hegemonijo in blagom. Podobno meni tudi Piketty (2015, 742), ki pravi, da gre pri politični ekonomiji za »znanstveno«, racionalno, metodično in sistematično analizo ter dognanja o tem, kakšna naj bi bila (integralno gledano) idealna vloga državne oblasti v družbeni in ekonomski ureditvi države. Politična ekonomija gre tako onkraj tehničnih vprašanj glede učinkovitosti in ekonomske rasti. Poglobljeno se ukvarja z osnovnimi moralnimi vprašanji pravičnosti, enakosti in javnega dobrega (Meehan et al. 2015, 36). Politična ekonomija ima zato tako politični in moralni kot normativni domet (Piketty 2015, 742). Za slednjega je značilno, da se ne ukvarja zgolj z analizo in opisovanjem obstoječega stanja v družbi, ekonomiji ali politiki, ampak predvsem z vprašanjem, kakšno naj bi v prihodnosti bilo stanje pravične/pravilne političnoekonomske ureditve ali urejenosti družbe.

Ko govorimo o politični ekonomiji v bolj konkretnem oziroma specifičnem pomenu, mislimo na vedo, katere temeljno raziskovalno področje je proces družbene produkcije oziroma produkcijskih odnosov med ljudmi, ki vstopajo v procese gospodarjenja (Merhar 2002, 874). V blagovnem gospodarstvu jo sestavljajo štiri faze, ki so med seboj tesno povezane, prepletene in odvisne od vsebine politične pravičnosti, ki predstavlja osnovo državno-institucionalni ureditvi in njej pripadajoči strukturi. Te faze so naslednje: produkcija/proizvodnja (v ožjem pomenu), delitev/distribucija, menjava in poraba/potrošnja (Meehan et al. 2015; Sfiligoj 1985). Produkcija predstavlja osnovno

dejavnost vsake družbe in je temelj človekovega obstoja. Sestavljata jo delovna sila in produkcijska sredstva. Brez produkcije ni menjave, razdelitve ali porabe, kar pomeni, da je vezana na ustvarjanje bogastva, njegov izvor, njegovo naravo in vzroke za njeno povečevanje ali upadanje (Sfiligoj 1985; Fulcher 2004).

Znotraj produkcije se nam zastavljajo temeljna vprašanja glede učinkovitosti in rasti, ki so po mnenju večine (neo)klasičnih ekonomistov tudi edina znanstvena vprašanja, s katerimi se mora ukvarjati ekonomija. Po (neo)klasičnem ekonomskem pogledu je faza (raz)delitve, ki predstavlja temeljni element politične pravičnosti po Johnu Rawlsu in politike nasploh, drugotnega pomena, saj je podrejena zakonom učinkovitosti in rasti. Tako so dohodki proizvodnih dejavnikov (dela, zemlje in kapitala) določeni z zakoni učinkovitosti, medtem ko so cene, glede na trg ponudbe in povpraševanja, lastninske pravice in okoliščine, kdo, kaj in koliko na koncu dobi od ustvarjenega, podatki, ki v ekonomsko analizo ne sodijo. Ekonomija za (neo)klasične ekonomiste namreč predstavlja sistem, v katerem si vsak posamični akter prizadeva zgolj za lastni ekonomski cilj, srečo oziroma interes (Giraud 2006, 11, 56; Polanyi 2008, 132). Podjetja si prizadevajo maksimirati dobičke, porabniki realizirati svoje preference in skrbeti za lastno srečo, države pa povečati celotno bogastvo svojega teritorija na podlagi zagotavljanja kar največje učinkovitosti tržnih mehanizmov. Omenjen pogled temelji na miselnosti Adama Smitha. Zanj je sebičnost posameznika in njegov gon po ustvarjanju bogastva dobra človeška lastnost, ki koristi vsem, ne le njemu samemu. Tako sebičnost postane nesebičnost, povečevanje dobička zasebnih podjetnikov pa osnova za povečevanje skupnega bogastva in blaginje: ko skupni kolač raste, naj bi namreč od njega na dolgi rok imeli koristi vsi (Harari 2014).¹⁰

Za razliko od številnih neoklasičnih ekonomistov menim, da je eno izmed bistvenih vprašanj, s katerimi se morata ukvarjati tako politika kot tudi ekonomija, neenakost in z njo povezano vprašanje pravične razdelitve

---

¹⁰ Po Kuznetsovi ekonomski teoriji (t. i. Kuznetsova krivulja), ki je bila objavljena leta 1953 in je postala močno politično orožje ob koncu 20. stoletja, njena aktualnost pa je prisotna še danes, naj bi se začetne neenakosti med ljudmi, ki nastanejo zaradi industrializacije in gospodarskega razvoja (bogastvo na začetku uživa le manjšina prebivalstva), v poznejših obdobjih na podlagi sil rasti, konkurence in tehničnega napredka zmanjšale same od sebe na sprejemljivo raven (bogastva so čez čas deležni tudi drugi) ne glede na političnoekonomske odločitve in posege državne oblasti ali kakšne druge nadvladane politične in družbene organizacije (Piketty 2015, 23–27).

---

bogastva. Slednje je zagovarjal že predstavnik klasične politične ekonomije, Ricardo (Heinrich 2013, 23), ki je že leta 1820 zapisal, da količine proizvedenega bogastva ne moremo povezati z nobenim obćim zakonom, lahko pa si zamislimo zakon glede njegove porazdelitve (Giraud 2006, 11). Slednje gre razbrati tudi iz drugega načela reformulirane politične pravičnosti po Johnu Rawlsu. Razmerje neenakosti je namreč edina merljiva realnost, saj je dovolj, da je bogastvo, ki ga poseduje v določenem trenutku en sam posameznik, vzeto kot merilo za bogastvo vseh drugih v istem trenutku v primerjavi z učinkovitostjo in rastjo, ki ju ne moremo povezati z nobenim splošno veljavnim zakonom. Ko govorimo o rasti, govorimo o pojavu, ki ga ne znamo natančno izmeriti.¹¹

Drugo fazo politične ekonomije predstavlja menjava, ki je vmesna faza med produkcijo in porabo. Značilna je zgolj za blagovno gospodarstvo, v katerem se razvija vse večja medsebojna povezanost in odvisnost posameznih ekonomskih enot. Slednje povezuje trg, znotraj katerega pride do veljave družbena in politična povezanost (Sfiligoj 1985). To pomeni, da ga institucije državne oblasti na podlagi načel pravičnosti in v skladu z njo izoblikovanih institucij, pravil (zakonodaje) in davčnega sistema vedno do določene mere regulirajo in omejujejo. Zakaj? Trg vsebuje sile konvergence, ki zmanjšujejo razlike, predvsem pa tudi sile divergence, ki razlike povečujejo, s čimer ogrožajo sodobne (demokratske) družbe in vrednote politične pravičnosti (Piketty 2015, 387–388). Samoregulacijskega trga v smislu institucionalne ločitve družbe na politično in ekonomsko sfero, v kateri bi bilo ekonomsko življenje organizirano brez zunanje pomoči, zakonov ali intervencij, tako preprosto ni. Družba bi praktično razpadla (Polanyi 2008, 52).

Za vse na kratko predstavljene faze politične ekonomije lahko rečemo, da so vedno do določene mere vezane na razumevanje politične pravičnosti – sama narava in vloga temeljne strukture, zakoni in državne institucije namreč pomembno vplivajo na družbene in ekonomske neenakosti (Rawls 2011, 64), na delovanje trga in, posledično, na gospodarsko rast. Obstoje vsake družbe je namreč odvisen tako od načina produkcije, ki se veže na izhodiščno pravičnost temeljne strukture oziroma ureditve, kot od porabe dobrin, ki jih je potrebno

---

11 Vsi monetarni standardi in tudi zmožnosti glede učinkovitosti se s časom spreminjajo (Giraud 2006, 14–15).

---

po določenem načelu pravičnosti razdeliti med člane skupnosti (Sfligoj 1985). Pri tem ne gre pozabiti, da je za politično pravičnost posredno pomembna tudi poraba. Večje, kot so namreč med posamezniki razlike v dohodku oziroma materialnih dobrinah, večja je koncentracija kapitala v rokah maloštevilnih, kar povratno onemogoča visoko stopnjo potrošnje, s tem pa tudi porabo ustvarjenih produktov, ki se izmenjujejo na trgu. Vsak ekonomski sistem namreč vedno potrebuje potrošnike, zato vprašanje neenakosti ni nepomembno, če ne zaradi drugega, zato, kot pravi Georgova (2014, 32–36), ker je lahko nadležno in drago, ne le za revne ali za srednji razred, ampak tudi za najbogatejše.

Sklep

322

Na podlagi povedanega lahko glede razmerja med politiko in gospodarstvom sklenemo, da gre za razmerje odnosov moči. Kakšno je razmerje med politiko, ki poseduje politično moč, in gospodarskimi centri moči, ki v osnovi posedujejo ekonomsko moč, je seveda odvisno od vsebine pravičnosti glavnih političnih akterjev in njihovega razmerja moči do nasprotnih političnih ideologij in gospodarskih centrov moči. Sodelovanje, prepletanje in konfliktnost med različnimi centri moči je namreč v sodobnih družbah glede na pluralistični vidik družbenih odnosov neizogibno in realno dejstvo. Z vidika osnovnega raziskovalnega vprašanja, ali moč primarno prepustiti politiki ali kapitalistično urejenemu gospodarstvu, v prispevku dajemo prednost politiki. Zakaj? Zato ker je njena primarna naloga predvsem v prehodu od povsem (egoistično) ekonomskega k etično političnemu momentu, tj. k višjemu preoblikovanju strukture v super-strukturo v ljudski zavesti.

Znanstveno gledano gre za normativno-teoretični pristop, ki ima za cilj izboljšanje materialnega standarda vsakega posameznika in splošne blaginje. Z besedami Gramscija (1987, 101), ki sicer govori o razmerju med filozofijo, politiko in ekonomijo, lahko v okviru naše obravnave razmerja med politiko in gospodarstvom rečemo, da mora obstajati v političnih in gospodarskih načelih možnost spreminjanja politike v gospodarstvo, in obratno, saj to predstavlja homogen krog družbenih sistemov (Gramsci 1987, 101). Po drugi strani ne moremo spregledati Heglovega (na)zora, po katerem je ekonomija nujna, a

---

hkrati relativna stopnja v razvoju človekove skupnosti, ki dobi svoj smisel šele takrat, ko se, kot relativno avtonomna sfera, vključi v celoto, ki jo zaobjema politična sfera, temeljna naloga katere je zagotavljati pravičnost. To posledično ne pomeni, da kategorično zavračamo klasičnoekonomski vprašanja, ki se osredotočajo na rast, učinkovitost, matematične in statistične izračune, saj dognanja v obliki podatkov in statistik predstavljajo pomemben analitičen pripomoček, na podlagi katerega lahko lažje oblikujemo alternativne politične rešitve. Gre predvsem za to, da v izhodišču dajemo prednost politiki, ki naj bi, kot pravi Rawls (2011, 72), sledila načelom zagotavljanja in realnega uživanja političnih pravic in svoboščin, ki jih za ceno višje ekonomske rasti ali učinkovitosti ni mogoče odreči določenim posameznikom ali skupinam.

Zaradi vsega omenjenega je potrebno podvomiti v prevladujočo ekonomsko miselnost, ki se zavzema za ločitev politike in gospodarstva, in sicer tako, da bi politiko in državo podredili deloma individualistični zasebnopravni morali, deloma tekmovalno egoistični ekonomiji in ju s tem oropali njunega specifičnega pomena (Schmitt 1994). Menim namreč, da bi, če bi želeli politiko obravnavati ločeno od gospodarstva, s tem dokazali, da ne razumemo kompleksnosti medčloveških odnosov in da na odnose gledamo zgolj enostransko, pozitivistično, empirično in mehansko. Takšen miselni koncept bi bil poln predsodkov, zablod in nekonsistentnosti. Družba in politika bi postali zgolj privesek egoistično tekmovalnega gospodarskega sistema.

Hkrati ne gre spregledati tudi tega, da ekonomska veda, ideološko (vrednostno) gledano, ni nevtralna veda. Vedno je odvisna od političnih ciljev, družbenih vrednot in norm. Delovanje gospodarstva oziroma ekonomskega sistema je tako vedno odvisno od delovanja politike, ki je primarno poklicana, da zagotavlja pravičnost. Samo politika je namreč tista človeška skupna dejavnost, ki lahko spreminja ali ohranja tip ureditve, pripadajočo strukturo, institucije in zakonodajo. Poleg tega ima le politika – s pomočjo politične moči na podlagi pravičnosti – legitimnost za intervencionistično politiko. Slednja je, glede na trenutno stanje ekonomskih neenakosti med posamezniki doma in po svetu ter izkušnjo ekonomske krize iz leta 2008, nujno potrebna.

Še več, intervencionistična davčna in fiskalna politika »post festum«, ki predstavlja jedro socialnodemokratske vizije, se v realnih družbenih in političnoekonomskih odnosih kaže za nezadostno in šibko. Potrebujemo večje

spremembe v smislu oblikovanja nove političnoekonomske ureditve, ki ne bo delovala posledično (*ex post*), ampak vzročno (*ex ante*). Glede na to, da tako v realnih političnih odnosih kot tudi v teoriji prevladujejo tri glavne usmeritve in doktrine – (neo)liberalizem, socialna demokracija in (demokratični) socializem –, bi bilo nujno potrebno ponovno premisliti teoretske osnove vseh omenjenih doktrin in jih soočiti z empiričnimi dejstvi in ugotovitvami. Na podlagi empirično dokazanih uspešnih delov teorij bi nato lahko oblikovali novo alternativo, ki bi šla lahko v smeri oblikovanja liberalnega socializma. Po Bobbiu potrebujemo novo družbeno pogodbo, ki bo temeljila na distributivnih načelih pravičnosti in bo združljiva s socialistično tradicijo (Bobbio 1987, 117). Socializem bi se, torej, moral liberalizirati, liberalizem pa socializirati. To pomeni, da je potrebno združiti politični liberalizem in ekonomski socializem, ki ju po eni strani lahko obravnavamo kot relativno avtonomni, po drugi pa kot komplementarni oziroma soodvisni in povezani sferi. Državna oblast, kot rečeno, ne more biti nikoli popolnoma ločena od delovanja gospodarstva.

324 Liberalni socializem bi se tako na podlagi reformulirane Rawlsove teorije pravičnosti moral zavzemati za pošteno vrednost političnih, socialnih, ekonomskih pravic in svoboščin, za zagotavljanje resnično enakih možnosti za vse posameznike ter za vzdrževanje dovolj enakomerne porazdelitve lastnine, dohodkov in premoženja skozi čas. S političnoekonomskega vidika gledano, bi se morali lotiti tako zmanjševanja neenakosti v začetni razdelitvi lastnine (»izhodiščna primarna pravičnost«) kot zmanjševanja neenakosti v dohodkih in premoženju. Vse omenjeno bi bilo mogoče doseči z decentralizacijo ter omejenimi nalogami državne oblasti (npr. manjšimi davki na delo za delojemalce) in s spremembo ekonomske ureditve, ki bi šla v smer soupravljanja delavcev v podjetjih. Vsakemu posamezniku bi tako morali biti zagotovljeni enaki izhodiščni položaji znotraj proizvodnje ter znotraj dostopa do socialnih storitev in do politične sfere delovanja. Menim, da bi šele na tej podlagi imeli vsi posamezniki pošteno vrednost uživanja vseh človekovih pravic ter svoboščin in obenem na voljo vire, ki bi nam omogočali enak dostop do priložnosti in ugodnosti, ki so potrebne za uresničitev naših preferenc.

Pri morebitnem oblikovanju alternativne teorije seveda ne smemo pozabiti na razlikovanje med teorijo in prakso. Slednje pomeni, da moramo obdržati pravo mero ravnotežja med predlaganimi doktrinami in si ne dopustiti

---

ponovnega zdrsa v fašizem, nacionalizem ali etatizem, ki so bili v preteklosti za Evropo in svet pogubni. Bogastva in ustvarjenih produktov imamo na razpolago dovolj, le pravično jih moramo razdeliti. Glede na zadnjo krizo leta 2008 Krugman (2012, 24) pravi: »Ni bilo kuge ali kobilic; nismo izgubili tehnološkega znanja; Amerika in Evropa bi morali biti bogatejši, ne pa revnejši kakor pred petimi leti.« Pri tem seveda ne smemo pozabiti, da so resursi omejeni (predvsem mislim na naravne vire in upoštevanje ekologov, ki se borijo za trajnostni razvoj) in da je pri razdelitvi na novo ustvarjenega bogastva potrebno upoštevati tudi doprinos vsakega posameznika k skupnosti na podlagi opravljenega in vloženega dela. Komplementarnost med ekonomskimi in političnimi doktrinami – še posebej glede na različne faze cikličnih nihanj gospodarstev – potemtakem predstavlja temelj tako stabilnosti ekonomij kot tudi politik.

Bibliografija | Bibliography

Alemann, Ulrich. 2001. »Pojmovi politike.« V *Politološki rječnik: država i politika*, uredil Dieter Nohlen, 282–284. Osijek; Zagreb; Split: Pan Liber.

325

Atkinson, B. Anthony. 2015. *Inequality: What Can Be Done?* London: Harvard University Press.

Bauman, Zygmunt. 2011. *Collateral Damage: Social Inequalities in a Global Age*. Cambridge; Malden (MA): Polity Press.

---. 2013. *Does the Richness of the Few Benefit Us All?* Cambridge: Polity Press.

Block, Fred. 2008. »Uvod.« V Karl Polanyi, *Velika preobrazba. Politični in ekonomski viri našega časa*, 19–46. Ljubljana: Založba *cf.

Bobbio, Norberto. 1987. *The Future of Democracy: A Defence of the Rules of the Game*. Oxford: Polity Press.

Braudel, Fernand. 2010. *Dinamika kapitalizma*. Ljubljana: Sophia.

Ćimić, Esad. 1981. *Politika kao sudbina: prilog fenomenologiji političkog stradalništva*. Beograd: Mladost.

Dahl, Robert. 1997. »Kaj je politika?« V *Kaj je politika? Kompendij sodobnih teorij politike*, uredil Adolf Bibič, 45–57. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Založba Sophia.

Freund, Julien. 1997. »Tri predpostavke političnega.« V *Kaj je politika? Kompendij sodobnih teorij politike*, uredil Adolf Bibič, 100–107. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Fulcher, James. 2004. *Capitalism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Gamble, Andrew. 2000. *Politics and Fate*. Cambridge; Malden (MA): Polity Press.

George, Susan. 2014. *Kako zmagati v razredni vojni: finančna kriza, razkroj države blaginje in globalna prevlada neoliberalnega elitističnega modela*. Mengeš: Ciceron.

Giraud, Pierre Noel. 2006. *Neenakost v svetu. Ekonomija sodobnega sveta*. Ljubljana: Založba *cf.

Gramsci, Antonio. 1987. *Civilna družba in država*. Ljubljana: Komunist.

326 Habermas, Jürgen. 1989. »Civilna neposlušnost.« *Nova revija VIII* (87/88): 1046–1056.

Harari, Yuval Noah. 2014. *Sapiens: A Brief History of Humankind*. London: Harvill Secker.

Harvey, David. 2009. *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford; New York: Oxford University Press.

Hayek, A. Friedrich. 2012. *Ustava za svobodo*. Ljubljana: Inštitut Nove Revije, zavod za humanistiko.

Heinrich, Michael. 2013. *Kritika politične ekonomije: uvod*. Ljubljana: Sophia.

Held, David. 1989. *Modeli demokracije*. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.

Hessel, Stéphane. 2011. *Dvignite se!* Ljubljana: Založba Sanje.

Heywood, Andrew. 1997. *Politics*. Hampshire, London: Macmillan Press.

Horvat, Branko. 1984. *Politička ekonomija socijalizma*. Zagreb: Globus.

Human Development Report 2016. New York, NY: United Nations Development Programme, 2016.

Kosta, Jiří. 2001. »Politička ekonomija.« V *Politološki rječnik: država i politika*, uredil Dieter Nohlen, 284–285. Osijek; Zagreb; Split: Pan Liber.

Krugman, Paul. 2012. *End This Depression Now!* New York; London: W. W. Norton Company.

-
- Maritain, Jacques. 2002. *Človek in država*. Ljubljana: Študentska založba.
- Marsh, David, in Paul Furlong. 2005. »Koža, a ne košulja: ontologija i epistemologija u političkoj znanosti.« V *Teorije i metode političke znanosti*, uredila David Marsh in Gerry Stoker, 16–41. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Matteucci, Nicola. 1999. *Novoveška država: izrazoslovje in pota*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Meehan, R. Eileen, Vincent Mosco in Janet Wasko. 2015. »Vnovičen premislek o politični ekonomiji: spremembe in kontinuiteta.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* XLIII (259): 33–43.
- Merhar, Viljem. 2002. »Neoklasična ekonomika v funkciji apologije najrazvitejših kapitalističnih držav.« *Teorija in praksa* 39 (6): 873–880.
- Milanović, Branko. 2016. *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization*. London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Miller, David. 2003. *Political Philosophy: A Very Short Introduction*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- North, Cecil Douglass. 1998. *Inštitucije, inštitucionalne spremembe in gospodarska uspešnost*. Ljubljana: Krtina. 327
- Pascal, Blaise. 2000. *Misli*. Zagreb: Demetra.
- Pikalo, Jernej. 2005. »Spremna beseda: Politika depolitizacije.« V Andrew Gamble, *Politika in usoda*, 133–139. Ljubljana: Založba Sophia.
- Piketty, Thomas. 2015. *Kapital v 21. stoletju*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pitamic, Leonid. 2009. *Država*. Ljubljana: GV Založba.
- Polyani, Karl. 2008. *Velika preobrazba. Politični in ekonomski viri našega časa*. Ljubljana: Založba *cf.
- Rawls, John. 1971. *A Theory of Justice*. London: Oxford University Press.
- . 2011. *Pravičnost kot poštenost: reformulacija*. Ljubljana: Krtina.
- Ricoeur, Paul. 2011. *Sebe kot drugega*. Ljubljana: KUD Apokalipsa.
- Rifkin, Jeremy. 2007. *Konec dela. Zaton svetovne delavske sile in nastop posttržne dobe*. Ljubljana: Krtina.
- Rohe, Karl. 1997. »Zakaj politiko različno konceptualizirajo?« V *Kaj je politika?*, uredil Adolf Bibič, 37–44. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Rousseau, Jean Jacques. 1960. *Družbena pogodba*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
-

Schmid, Tom. 2008. »Enakost in pravičnost: med seboj povezana pojma?« *Socialno delo* 47 (1-2): 65–87.

Schmitt, Carl. 1994. *Tri razprave*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani.

Sen, Amartya. 2002. *Ekonomija blaginje: izbrane razprave*. Ljubljana: Založba *cf.

Sfiligoj, Nada. 1985. *Teorija vrednosti in cen: Osnove politične ekonomije*. Ljubljana: Univerzum.

Sponville-Comte, André. 2002. *Mala razprava o velikih vrlinah*. Ljubljana: Vale-Novak.

Stiglitz, Joseph. 2013. *The Price of Inequality*. London: Penguin Books.

Stoker, Gerry, in David Marsh. 2005. »Uvod.« V *Teorije i metode političke znanosti*, uredila David Marsh in Gerry Stoker, 1–15. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

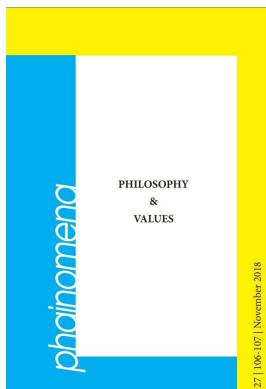
Therborn, Göran. 2017. »Dynamics of Inequality.« *NLR* 103: 67–86.

328 Weber, Max. 1992. »Politika kot poklic.« V *Politika kot poklic*, uredil Frane Adam, 21–67. Ljubljana: Krt.

---

phainomena

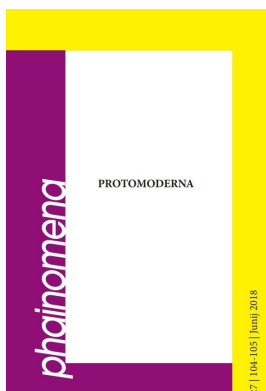
REVIJA ZA FENOMENOLOGIJO IN HERMENEVTIKO
JOURNAL OF PHENOMENOLOGY AND HERMENEUTICS

Phainomena 27 | 106-107 | November 2018

“Philosophy & Values”

Peter Trawny | Adriano Fabris | Jožef Muhovič | Jeff Malpas
| Kentaro Otagiri | Ugo Vlaisavljević | Wei Zhang | Eleni
Leontsini | Gašper Pirc | Fernando Manuel Ferreira da Silva
| Yichun Hao

Phainomena 27 | 104-105 | Junij 2018

»Protomoderna«

Damir Barbarić | Mario Kopic | Jernej Kaluža | Luka
Trebežnik | Dragan Prole | Žarko Paić | Harry Lehmann |
Dario Vuger | Marjan Šimenc | Boris Žizek | Primož Turk |
Marijan Krivak | Tina Bilban | Stjepan Štivić | Dean Komel |
Friedrich Schleiermacher | Lucija Arzenšek

Phainomena 26 | 102-103 | November 2017

“One Hundred per Cent”

Michael Marder | Andrzej Gniazdowski | Babette Babich
| Virgilio Cesarone | Jesús Adrián Escudero | Trong Hieu
Truong | Victor Molchanov | Cathrin Nielsen | James
Mensch | Massimo De Carolis | Lúbia Učník | Urszula
Zbrzeźniak | Andrej Božič

ISSN 1318-3362

9 771318 336846 >

INR

INŠTITUT NOVE REVIJE
ZAVOD ZA HUMANISTIKO